

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Теорія держави та права»
обов'язкових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 Право (правозастосування)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 р. №8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. №5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від від 22.09.2023 р. №8

Розглянуто на засіданні кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін
(протокол від 18.08.2023 р. № 8).

Розробники:

1. Професор кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **Шульга А. М.**
2. Професор кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету №6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Погрібний І.М.**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент **Передерій О.С.**
2. Професор кафедри теорії та історії держави і права факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Невзоров І. Л.**

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u>5</u> Загальна кількість годин – <u>150</u> Кількість тем – <u>25</u>	<u>08</u> <u>право</u> ; <small>(шифр галузі) (назва галузі знань)</small> <u>081</u> <u>право</u> ; <small>(код спеціальності) (назва спеціальності)</small> <u>бакалавр</u> <small>(назва СВО)</small>	Навчальний курс <u>1</u> <small>(номер)</small> Семестр <u>1, 2</u> <small>(номер)</small> Види контролю: <u>1-й семестр - залік,</u> <u>2-й семестр - екзамен</u> <small>(екзамен, залік)</small>
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – <u>44</u> ; <small>(години)</small> Семінарські заняття – <u>46</u> ; <small>(години)</small> Практичні заняття – _____; <small>(години)</small> Лабораторні заняття – _____; <small>(години)</small> Самостійна робота – <u>60</u> ; <small>(години)</small> Індивідуальні завдання: Курсова робота – <u>1, 2</u> <small>(кількість; № семестру)</small> Реферати – <u>2; 1, 2</u> <small>(кількість; № семестру)</small>		Лекції – <u>10</u> ; <small>(години)</small> Семінарські заняття – <u>16</u> ; <small>(години)</small> Практичні заняття – _____; <small>(години)</small> Лабораторні заняття – _____; <small>(години)</small> Самостійна робота – <u>124</u> ; <small>(години)</small> Індивідуальні завдання: Курсова робота – <u>1, 1</u> <small>(кількість; № семестру)</small> Реферати – <u>1; 1</u> <small>(кількість; № семестру)</small>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія держави і права» є підготовка професіоналів, які мають високу правосвідомість та правову культуру, які в наступній діяльності зможуть володіти необхідними знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних питань з юриспруденції; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних правових відносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

Основною метою вивчення теорії держави і права є підготовка юриста із широким колом знань основ теорії і практики правового регулювання суспільних відносин.

Завдання. Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія держави і права» є формування у студентів як майбутніх юристів знань, вмінь та навичок, які відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам основних посад працівників, які ставляться перед юридичною діяльністю на

конкретному етапі розвитку українського суспільства.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Теорія держави і права» вивчається на першому курсі, пов'язана з історією держави і права України, історією держави і права зарубіжних країн, юридичною деонтологією, історією політичних та правових учень, філософією права, галузевими юридичними дисциплінами. Вивчення теорії держави і права – важливий напрямок юридичної освіти. Цей предмет розвиває загальну політичну культуру юриста і дає глибокі знання прикладного характеру, які знадобляться кожному громадянину України як у професійній діяльності, так і поза нею.

В межах теорії держави і права вивчаються основні державно-правові поняття і категорії юриспруденції, якими користуються при викладанні галузевих дисциплін. Цим визначається провідна методологічна роль теорії держави і права по відношенню до історико-правових, галузевих та інших юридичних дисциплін.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

1) *на понятійному рівні:* основи теоретико-правових положень, що стосуються виникнення, становлення, розвитку та функціонування держави і права; основи юридичних понять і категорій;

2) *на фундаментальному рівні:* особливості державно-правових явищ та основних юридичних понять і категорій; соціальне призначення, місце і роль юриста у громадянському суспільстві;

3) *на практично-творчому рівні:* правові основи тлумачення норм права; особливості застосовування правових приписів при виконанні своїх службових повноважень; основні принципи законності та правопорядку у суспільстві; форми і методи поширення правових знань серед населення; форми та порядок надання правової допомоги громадянам;

вміти:

1) *на репродуктивному рівні:* відтворювати основні поняття та категорії дисципліни;

2) *алгоритмічному рівні:* довільно використовувати засвоєні знання для правильного формулювання складних юридичних понять і категорій з подальшим їх використанням при вивченні галузевих дисциплін; вірно тлумачити норми права; безпомилково застосовувати правові приписи при виконанні своїх службових повноважень;

3) *на евристичному рівні:* на основі засвоєння загальнотеоретичних знань про державно-правові явища вміти з наукових позицій давати їм правильну оцінку, розкривати їх дійсну сутність, розуміти соціальне призначення, місце і роль у політичній системі і громадянському суспільстві; знаходити шляхи розв'язання задач, що виникають під час поширення правових знань серед населення, формування у громадян поваги до права і закону;

4) *на творчому рівні:* переосмислювати наявні знання стосовно нових фактів; адаптувати раніше отримані знання, вміння та навички до змінних умов

та нестандартних ситуацій; самостійно вести експериментальну, науково-дослідницьку діяльність.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК11	Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ЗК13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
	ЗК14	Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.
Спеціальні (фахові, предметні компетентності (СК))	СК3	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.
	СК7	Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права.
	СК8	Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
	СК11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти
	СК12	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.
	СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
	СК15	Здатність до самостійної підготовки проектів

		актів правозастосування.
Програмні результати навчання (ПРН)	ПРН2	Соціально-гуманітарна ерудованість. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.
	ПРН8	Дослідницькі навички. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
	ПРН9	Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій
	ПРН18	Праворозуміння. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.
	ПРН20	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна

Система юридичної науки. Теорія держави і права («загальна теорія держави і права») як фундаментальна наука та навчальна дисципліна. Предмет теорії держави та права як гуманітарної науки та навчальної дисципліни. Місце теорії держави і права в системі гуманітарних наук та навчальних дисциплін. Теорія держави і права в системі інших юридичних наук та навчальних дисциплін. Зв'язок теорії держави і права та юридичної практики. Методологія теорії держави та права. Прийоми та засоби дослідження у пізнанні державно-правових явищ. Логічні прийоми загальнотеоретичного пізнання держави і права (аналіз, синтез, індукція, дедукція тощо). Функції теорії держави та права. Методологічна, гносеологічна, евристична, онтологічна, прогностична, ідеологічна, політична та інші функції теорії держави і права. Напрямки розвитку науки «теорія держави і права». Взаємозв'язок і відносна відокремленість напрямків розвитку загальнотеоретичної юриспруденції – «теорія держави» і «теорія права».

Тема 2. Походження держави та права

Організація влади у первісному суспільстві. Особливості внутрішньої структури первісного суспільства. Особливості виникнення європейських держав. Особливості виникнення східних держав. Відмінність влади первісного суспільства від публічної влади в державі. Наукові концепції (теорії) виникнення держави: патріархальна, теологічна, договірна, насилля,

психологічна, органічна, історико-матеріалістична тощо. Нетрадиційні теорії походження держави: іригаційна, криміногенна, космологічна тощо. Розклад первісного суспільства і причини (загальні закономірності) виникнення держави. Походження права. Теорії походження права. Співвідношення права і держави.

Тема 3. Держава як соціальний інститут. Типологія держав

Поняття держави та її основні ознаки. Населення як ознака держави. Територія держави. Державна влада як вид публічної влади. Апарат державної влади. Апарат державного примусу. Податкова система. Зв'язок держави і права. Внутрішня і зовнішня сторони суверенітету як ознаки держави. Національний суверенітет і право націй на самовизначення. Основні теорії розвитку держави. Елітарна, технократична, плюралістичної демократії, конвергенції та ін. Типологія держав. Цивілізаційний та формаційний підходи до типології держави. Особливості держав у межах одного типу держави. Характеристика особливостей держав рабовласницького, феодального, буржуазного соціалістичного та постсоціалістичного суспільства. Державоподібне утворення («квазідержави»). Державність. Сутність держави та її еволюція у процесі історичного розвитку та функціонування держав. Держава соціально-демократичної орієнтації.

Тема 4. Функції держави

Поняття та класифікація функцій держави. Функції сучасної Української держави та її державних органів. Правові форми здійснення державою своїх функцій. Нормотворча, правозастосовна, судова, контрольно-наглядова, установча правові форми діяльності держави. Держава і економіка (загальна характеристика). Основні моделі державного регулювання ринкової економіки. Основні теорії державного регулювання ринкової економіки. Основні завдання економічної політики держави за умов перехідної економіки.

Тема 5. Механізм держави

Поняття механізму держави. Державні органи, установи, підприємства і організації, їх місце і роль у механізмі держави. Недержавні (комерційні) організації: специфічні риси їх функціонування у механізмі держави. Державний апарат. Поняття державного органу, його ознаки і поняття. Система державних органів в Україні. Державна служба. Державний службовець. Посадові особи: поняття, класифікація. Компетенція державних органів: поняття, структура. Місце та роль правоохоронних органів у механізмі держави. Співвідношення системи державних органів та органів місцевого самоврядування в Україні. Електронне урядування.

Тема 6. Форма держави

Поняття форми держави. Її структура та основні риси. Форми державного устрою. Унітарна держава, її основні ознаки. Автономія в унітарній державі. Особливості України як унітарної держави. Федеративна держава, принципи її утворення та правова основа. Взаємовідношення між федеральними органами державної влади і органами влади суб'єктів федерації. Види федерацій. Форма правління. Особливості класифікації форм державного правління. Види монархічних форм правління. Сучасні види монархії. Особливості абсолютних

та обмежених монархій. Види республіканських форм правління (управління) (парламентська, президентська, змішана республіка), критерії їх розрізнення. Форма правління в Україні. Державний (політичний) режим: поняття, види. Демократичний політичний режим: поняття, різновиди, основні ознаки. Сутність народовладдя. Основні форми та інститути демократії. Антидемократичний режим: поняття, основні ознаки, різновиди. Тоталітарна та авторитарна форми державного політичного режиму. Форми об'єднань держав. Конфедерація: поняття та ознаки. Історична доля конфедерації. Співдружність держав (регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи, асоціації, об'єднання тощо), їх відміна від унітарної та федеративної держави.

Тема 7. Суспільство, громадянське суспільство, політична система суспільства

Поняття суспільства. Види суспільства. Соціальні інститути. Концепція громадянського суспільства. Поняття громадянського суспільства. Основні ознаки громадянського суспільства. Інститути (елементи) громадянського суспільства, передбачені Конституцією України. Поняття політики. Види політики. Поняття політичної системи суспільства. Структура політичної системи суспільства. Основні суб'єкти політики. Політичні партії як суб'єкти політики. Нормативне регулювання політичної діяльності. Лобізм.

Тема 8. Демократична, правова, соціальна держава

Поняття демократії, її основні принципи. Демократична держава. Форма та інститут демократії. Інститут Президента України його вітчизняні витoki і сучасність. Теорія і практика розвитку українського парламентаризму. Історія виникнення теорії правової держави. Етапи розвитку ідеї правової державності. Поняття та основні ознаки правової держави. Принципи верховенства права і верховенства закону. Індекс верховенства права. Принцип розподілу державної влади на виконавчу, законодавчу і судову. Україна як демократична держава. Демократизація громадського і державного життя. Поняття і роль опозиції в парламенті і громадянському суспільстві. Україна як правова держава. Конституційне забезпечення принципу розподілу влад. Взаємна відповідальність держави і людини. Система стримувань та противаг, передбачена Конституцією України. Україна як соціальна держава. Державна політика соціальної безпеки. Державна влада і забезпечення соціальної злагоди у суспільстві.

Тема 9. Влада. Державна влада. Теорія поділу влади

Поняття влади. Види влади у суспільстві. Публічна влада. Церковна влада. Корпоративна влада. Влада засобів масової інформації. Політична влада. Поняття державної влади. Ознаки державної влади. Співвідношення державної влади і держави. Теорія поділу влади (поділу влад). Реалізація теорії поділу влади в сучасних державах. Поняття системи «стримувань і противаг». Основні цілі системи «стримувань і противаг». Втілення системи «стримувань і противаг» в Україні відповідно до її Основного Закону.

Тема 10. Право як регулятор суспільних відносин

Термін «право». Поняття права. Об'єктивне (позитивне) право та його ознаки (нормативність, системність, формальна визначеність, вольовий

характер, загальнообов'язковість, гарантованість державою). Об'єктивне та суб'єктивне право. Природне та позитивне право. Сутність права. Праворозуміння. Основні сучасні теорії (концепції) праворозуміння. Цінність права. Власна та інструментальна цінність права. Право, політика, економіка. Взаємовплив права і економіки. Право і політика. Право як основа та форма (засіб) здійснення політики держави. Роль політики у визначенні змісту і напрямків правового регулювання. Право та демократія. Правове регулювання форм та інститутів демократії. Роль права у розвитку демократії як засобу здійснення народовладдя. Право як прояв культури суспільства. Принципи права, їх поняття та класифікація. Принцип верховенства права. Принципи права і цінності. Роль принципів права у правотворчості та правозастосуванні. Право та інтереси. Право і закон, їх співвідношення. Правовий закон.

Тема 11. Право в системі регулювання суспільних відносин

Поняття і основні ознаки соціального регулювання в суспільстві. Система соціального регулювання. Нормативне та ненормативне регулювання суспільних відносин. Поняття соціальних норм. Види соціальних норм. Мораль і право. Морально-правовий вплив на суспільні відносини. Норми права і норми моралі: загальне та особливе. Право і справедливість. Право і релігійні норми. Право і звичаї, їх співвідношення. Право і корпоративні норми. Соціальні і технічні норми. Техніко-юридичні норми. Право і робототехніка.

Тема 12. Правовий статус людини і громадянина

Поняття «людина». Поняття «особа». Поняття «особистість». Поняття «індивід». Поняття «громадянин». Філософські категорії «суб'єкт», «об'єкт» і право. Права і свободи людини, їх поняття. Ознаки прав людини. Види прав людини. Покоління прав людини. Основні етапи історичного розвитку прав і свобод людини. Система гарантій прав і свобод людини. Юридичні гарантії. Роль правоохоронних органів у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина. Юридичні обов'язки. Права і свободи людини за Конституцією України. Поняття правового статусу особи. Поняття правового статусу громадянина. Структура правового статусу особи. Структура правового статусу громадянина. Правосуб'єктність як елемент правового статусу громадянина. Права і обов'язки як елемент правового статусу громадянина. Свободи як елемент правового статусу громадянина. Законні інтереси як елемент правового статусу громадянина. Юридична відповідальність як елемент правового статусу громадянина.

Тема 13. Норми права

Поняття норми права та її основні ознаки. Загальний характер та формальна визначеність норми права, загальна обов'язковість, примусовість, невизначеність адресату. Види норм права. Регулятивні і правоохоронні норми права. Дозволяючі (уповноважуючі), зобов'язуючі, забороняючі норми права. Матеріальні й процесуальні норми права: їх взаємозв'язок і відмінність. Класифікація норм права за рівнем їх нормативності: норми-цілі, норми-дефініції, норми-принципи та ін. Колізійні норми. Значення класифікації норм права для їх практичної реалізації. Структура норми права. Гіпотеза, диспозиція, санкція (прості, складні, абсолютно та відносно визначені).

Структура регулятивних та правоохоронних норм права. Способи викладу правових норм у статтях законів (прямий, відсильний, бланкетний; казуїстичний, абстрактний). Співвідношення норми права і статті закону.

Тема 14. Форми (джерела) права

Поняття форми (джерела) права. Основні форми права: поняття, види. Правовий (судовий, адміністративний) прецедент. Прецеденти Європейського Суду з прав людини та їх місце в правовій системі України. Правовий звичай: основні ознаки та особливості. Нормативно-правові договори: міжнародні, типові, а також інші (господарські, страхування тощо). Правова доктрина (положення юридичної науки, наукові коментарі до текстів законодавства тощо). Поняття правового (юридичного) акту. Види правових актів. Нормативно-правовий акт: поняття та ознаки. Закон як акт вищої юридичної сили. Класифікація законів в Україні. Конституція (Основний Закон). Значення Конституції для правової системи суспільства. Закон (у вузькому та широкому значенні). Співвідношення права та верховенства закону. Система підзаконних нормативно-правових актів. Нормативно-правові акти глави держави (Президента України). Правові акти уряду (Кабінету Міністрів України). Юридичні акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, їх види, юридична природа. Нормативно-правові акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Локальні нормативно-правові акти (акти підприємств, установ, організацій). Акти Конституційного Суду України, їх юридична природа. Чинність нормативно-правових актів: у часі (вступ в силу та припинення дії нормативно-правового акту), пряма, зворотна і переживаюча; у просторі (територіальний та універсальний принципи); чинність нормативно-правових актів за колом осіб.

Тема 15. Правотворчість

Поняття і основні ознаки правотворчості (організаційно-методичний аспект, інтелектуальна та вольова сторони, фінансове та матеріальне-технічне забезпечення). Співвідношення понять «правотворчість» і «правоутворення». Співвідношення понять «правотворчість» і «нормотворчість». Види (класифікація) правотворчості. Правотворчість державних органів. Санкціонована правотворчість. Делегована правотворчість: її переваги і недоліки. Первинна, поточна та кодифікаційна правотворчість. Принципи правотворчої, законодавчої діяльності в Україні. Законодавчий процес. Законодавча ініціатива (право законодавчої ініціативи та форми її реалізації). Основні стадії законодавчого процесу. Регламент законодавчого процесу. Оприлюднення та набуття чинності нормативно-правових актів (законів) за законодавством України. Поняття, основні риси та види законодавчої техніки. Юридична термінологія. Мова закону. Законодавча стилістика. Юридичні конструкції як засоби законодавчої техніки.

Тема 16. Система права. Правова система

Поняття, основні ознаки і структура системи права. Галузь права. Загальна характеристика галузей права в Україні. Інститут права (суміжні інститути права). Предмет і метод правового регулювання як підстави розподілу норм права по галузям права. Публічне та приватне право. Матеріальне і

процесуальне право. Поняття та основні риси правового режиму. Поняття і структура правової системи. Система права та правова система, їх співвідношення. Основні типи (сім'ї) правових систем сучасності: романо-германська (континентальна) сім'я; англо-американська сім'я; сім'я релігійного права; сім'я традиційно-звичаєвого права; змішані правові системи; правові системи міждержавного типу.

Тема 17. Законодавство, його система і систематизація

Поняття законодавства. Система законодавства: поняття, основні риси та структура. Горизонтальна структура системи законодавства України. Вертикальна структура системи законодавства України. Співвідношення системи права та системи законодавства. Співвідношення міжнародного права і національного права (законодавства) згідно з Конституцією України. Систематизація нормативно-правових актів (законодавства): поняття, принципи, форми. Кодифікація, інкорпорація та облік законодавства. Звід законів, систематичне зібрання законодавства тощо. Кодифікація законодавства в Україні, її головні напрямки та форми.

Тема 18. Правові відносини

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правові відносини як форма існування й реалізації юридичних прав та обов'язків. Норми права та правові відносини. Склад (структура) правових відносин. Матеріальні та юридичні аспекти змісту правовідносин. Основні елементи складу правовідносин: суб'єкти, зміст (юридичний, фактичний), об'єкти. Суб'єктивне право: поняття, ознаки. Правомочність як структурний елемент (вид) суб'єктивного права. Юридичний обов'язок: поняття, ознаки, види. Повноваження. Юридична відповідальність. Суб'єкти правовідносин. Правосуб'єктність фізичних осіб. Правоздатність. Дієздатність. Деліктоздатність. Правосуб'єктність юридичних осіб. Публічні (некомерційні) і приватні (комерційні) юридичні особи. Поняття та ознаки юридичної особи. Об'єднання та соціальні спільності як суб'єкти правових відносин. Держава як суб'єкт правових відносин (адміністративних, цивільних, міжнародних та ін.). Об'єкти правових відносин: поняття та ознаки. Види об'єктів правових відносин: їх поняття та види згідно законодавства України. Особливості правового режиму окремих об'єктів правових відносин (земля, корисні копалини, радіаційні речовини тощо). Юридичні факти: поняття та ознаки. Класифікація юридичних фактів. Види юридичних фактів за правовими наслідками: правостворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі. Види юридичних фактів за вольовою ознакою: юридичні дії, події, стани.

Тема 19. Реалізація норм права

Поняття та основні ознаки реалізації норм права. Форми безпосередньої реалізації норм права. Використання прав. Виконання обов'язків. Дотримання заборон. Застосування юридичних норм як правова форма діяльності держави: поняття, ознаки. Підстави застосування юридичних норм. Правозастосовчий процес та його основні стадії. Правова оцінка фактичних обставин. Основні вимоги правильного застосування норм права. Достовірність та точність норми права, що застосовується. Особливості встановлення об'єктивної істини у юридичній справі. Правозастосовча помилка: поняття, види. Акт застосування

права: поняття і ознаки. Види актів застосування права за юридичними наслідками, за формою зовнішнього прояву (письмовий, усний, конклюдентний). Відмінність актів застосування права від нормативно-правових актів. Правозастосовча техніка. Особливості та основні вимоги до правозастосовчої техніки. Юридична термінологія та принципи її використання в правозастосовчій діяльності. Прогалини у праві. Аналогія закону, аналогія права та субсидіарне застосування. Шляхи подолання та усунення прогалин у праві.

Тема 20. Тлумачення норм права

Поняття юридичного тлумачення. Поняття тлумачення норм права, його основні риси. З'ясування та роз'яснення змісту юридичних норм (їх окремих елементів). Класифікація тлумачення норм права. Види тлумачення юридичних норм за суб'єктом. Офіційне тлумачення юридичних норм та його види (легальне, автентичне). Юридична природа (наслідків) офіційного тлумачення правових норм, його обов'язковість в правозастосуванні. Неофіційне тлумачення норм права, його основні риси та види. Доктринальне тлумачення правових норм та його значення для правозастосування (науково-практичні коментарі, дослідження права: дисертації, статті, монографії тощо). Професійне та побутове тлумачення норм права. Види тлумачення норм права за обсягом: буквальне, поширювальне (розширене) та обмежувальне тлумачення. Їх значення для правильного, обґрунтованого та законного прийняття юридичного рішення (акту). Нормативне та казуальне тлумачення правових норм (за результатом). Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси. Граматичне (філологічне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення норм права. Логічне, історичне, телеологічне та наукове тлумачення правових норм. Акти тлумачення права (інтерпретаційні), їх види та юридичні властивості.

Тема 21. Юридично значуща поведінка

Поняття, ознаки, види юридично значущої поведінки. Поняття та ознаки правомірної поведінки. Воля, свідомість, інтелектуальні якості особи та правомірна поведінка. Особливості структури (складу) правомірної поведінки. Об'єктивна та суб'єктивна сторони правомірної поведінки. Мотивація правомірної поведінки. Види правомірної поведінки. Маргінальна та конформістська поведінка, умови та причини їх існування у сучасному суспільстві. Соціально шкідлива поведінка. Зловживання правом. Поняття та ознаки правопорушення. Об'єктивно протиправна поведінка. правопорушення. Суб'єкт правопорушення та його особливості у різних галузях (інститутах) права. Об'єктивна сторона правопорушення, її ознаки. Причинний зв'язок між правопорушенням та його наслідками. Суб'єктивна сторона правопорушення. Вина. Форми вини (умисел, необережність). Правомірне заподіяння шкоди. Причини та природа правопорушень. Причини злочинності, її основні форми. Методи та форми боротьби зі злочинністю в Україні.

Тема 22. Юридична відповідальність

Поняття юридичної відповідальності. Ознаки юридичної відповідальності. Підстави юридичної відповідальності (нормативна, фактична, процесуальна). Види юридичної відповідальності за законодавством України. Функції

юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності. Виникнення юридичної відповідальності, конкретизація юридичної відповідальності, реалізація юридичної відповідальності, звільнення від юридичної відповідальності. Юридична відповідальність та права людини. Презумпція невинуватості як гарантія прав людини та громадянина.

Тема 23. Правова свідомість і правова культура

Поняття та основні риси правової свідомості. Структура правової свідомості та її елементи. Функції правосвідомості. Види правової свідомості: теоретична, професійна, побутова. Вплив правосвідомості на законотворчу та правозастосовчу діяльність. Правова свідомість співробітника органів внутрішніх справ. Деформація правосвідомості (правовий нігілізм, правовий ідеалізм). Витоки та причини правового нігілізму. Напрямки, засоби та форми його подолання в Україні. Правова культура: її сутність та основні риси. Роль правової культури у формуванні громадянського суспільства та правової держави. Правова культура у законодавчій та правозастосовчій діяльності. Правова культура особи, посадової особи. Співвідношення правової та політичної культури. Професійна правова культура працівника правоохоронних органів: особливості та основні вимоги. Поняття правового виховання та його механізм.

Тема 24. Правове регулювання, його механізм

Правове регулювання. Загальна характеристика. Предмет правового регулювання: поняття та ознаки. Правовий вплив на суспільні відносини. Сфери та межі правового регулювання. Поняття і види сфер та меж правового регулювання. Способи, типи і методи правового регулювання. Автономний (координації) та авторитарний (субординації) методи: поняття та відзнаки. Нормативні та індивідуальні (персоніфіковані) регулятори суспільних відносин. Сфери їх застосування та особливості методів. Механізм правового регулювання: поняття, ознаки. Основні елементи механізму правового регулювання, їх зв'язок та взаємодія. Функції структурних елементів механізму правового регулювання. Стадії механізму правового регулювання. Вимоги до механізму правового регулювання. Шляхи підвищення ефективності правового регулювання в соціальній, демократичній, правовій державі.

Тема 25. Законність і правопорядок

Поняття та соціальна сутність законності. Законність як принцип життя громадянського суспільства. Режим законності у правовій державі. Основні принципи та вимоги законності. Законність та дисципліна. Поняття гарантій законності. Система гарантій законності. Соціальні та ідеологічні гарантії законності. Юридичні гарантії законності: поняття та їх класифікація. Конституційне забезпечення законності. Поняття та значення правопорядку в демократичній державі. Суспільний та правовий порядок: загальне і особливе. Співвідношення правопорядку з законністю та демократією. Основні напрямки із забезпечення законності і правопорядку в Україні. Шляхи та заходи зміцнення законності та правопорядку у діяльності органів внутрішніх справ. Теорія законності та юридична практика.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1: Теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна	6	2	2			2	
Тема № 2: Походження держави та права	6	2	2			2	
Тема № 3: Держава як соціальний інститут. Типологія держав	6	2	2			2	
Тема №4: Функції держави	2	0	0	-	-	2	
Тема №5: Механізм держави	6	2	2			2	
Тема №6: Форма держави	6	2	2			2	
Тема №7: Суспільство, громадянське суспільство, політична система суспільства	6	2	2			2	
Тема № 8: Демократична, правова, соціальна держава	6	2	2			2	
Тема № 9: Влада. Державна влада. Теорія поділу влади	2	0	0	-	-	2	
Тема № 10: Право як регулятор суспільних відносин	8	2	2			2	
Тема № 11: Право в системі регулювання суспільних відносин	6	2	2			2	
Тема № 12: Правовий статус людини і громадянина	6	2	2			2	
Тема № 13: Норми права	6	2	2			2	
Тема № 14: Форми (джерела) права	8	2	4			4	
Всього за семестр № 1	75	24	26			30	залік
Семестр № 2							

Тема № 15: Правотворчість.	6	2	2	-	-	2	екза мен
Тема 16: Система права. Правова система.	6	2	2			2	
Тема 17: Законодавство, його система і систематизація.	6	2	2	-	-	2	
Тема № 18: Правові відносини	6	2	2	-	-	2	
Тема № 19: Реалізація норм права.	8	2	2	-	-	4	
Тема № 20: Тлумачення норм права	8	2	2	-	-	4	
Тема № 21: Юридично значуща поведінка	6	2	2	-	-	2	
Тема № 22: Юридична відповідальність	8	2	2	-	-	4	
Тема № 23: Правосвідомість і правова культура	6	2	2	-	-	2	
Тема № 24 Правове регулювання, його механізм	8	2	2	-	-	4	
Тема № 25: Законність і правопорядок	2	0	0	-	-	2	
Всього за семестр № 2	75	20	20			30	
Всього	150	44	46	-	-	60	

4.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни					Вид контролю
	Всього	з них:				
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	
Семестр № 1						
Тема № 1: Загальна теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна	6	0	0			6
Тема № 2: Походження держави та права	6	0	0			6
Тема №3: Держава як соціальний інститут. Типологія держав	6	2	2			2
Тема № 4: Функції держави	6	0	0			6
Тема № 5: Механізм держави	6	0	0			6
Тема № 6: Форма держави	6	0	0			6

Тема № 7: Суспільство, громадянське суспільство, політична система суспільства	6	0	0			6	
Тема № 8: Демократична, правова, соціальна держава	10	2	2			6	
Тема № 9: Влада. Державна влада. Теорія поділу влади	2	0	0			2	
Тема № 10: Право як соціальний інститут	6	0	2			4	
Тема № 11: Право в системі регулювання суспільних відносин	6	0	0			6	
Тема № 12: Правовий статус людини і громадянина	6	0	0			6	
Тема № 13: Норми права	6	2	2			2	
Тема № 14: Форми (джерела) права	6	0	0			6	
Тема № 15: Правотворчість	6	0	0			6	
Тема № 16: Система права. Правова система	6	0	0			6	
Тема № 17: Законодавство, його система і систематизація	8	0	2			6	
Тема № 18: Правові відносини	6	2	2			2	
Тема № 19: Реалізація права	6	0	2			6	
Тема № 20: Тлумачення норм права	6	0	0			6	
Тема № 21: Юридично значуща поведінка	8	0	2			6	
Тема № 22: Юридична відповідальність	6	0	0			6	
Тема № 23: Правосвідомість і правова культура	4	0	0			4	
Тема № 24: Правове регулювання, його механізм	4	0	0			4	
Тема № 25: Законність і правопорядок	4	0	0			4	
Всього за семестр № 1	150	10	16			124	Екзамен

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни			Література:
Тема № 1: Загальна теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна			Основна: 10, 5, 3 Допоміжна: 4, 7, 9, 18, 23, 30, 38
	1. Система юридичної науки. 2. Загальна теорія держави і права як фундаментальна наука і навчальна дисципліна. 3. Предмет загальної теорії держави і права та її функції. 4. Методологія та методи пізнання держави і права. 5. Загальна теорія держави і права в системі суспільних та юридичних наук		
			Основна: 3, 7, 8

	Тема № 2: Походження держави та права	Допоміжна: 1, 3, 6, 20, 40
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Теорії (наукові концепції) походження держави. 2. Первісне суспільство: організація публічної влади, соціальні норми. 3. Розклад первісного суспільства і причини (загальні закономірності) виникнення держави. 4. Відмінність державної (політичної) влади від публічної влади в первісному суспільстві. 5. Особливості виникнення держав у різних народів світу. 6. Виникнення права. 	
	Тема №3: Держава як соціальний інститут. Типологія держав	Основна: 3, 7, 8 Допоміжна: 1, 3, 6, 25, 26
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття держави, її основні ознаки. 2. Сутність держави. 3. Державний суверенітет. 4. Типологія держав. 	
	Тема № 4: Функції держави	Основна: 1, 2, 3 Допоміжна: 24, 31, 43, 48
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Функції сучасної демократичної держави: поняття, види. 2. Правові форми здійснення функцій держави: поняття, види. 3. Держава і економіка. 	
	Тема № 5: Механізм держави	Основна: 1,2, 3, 5, 7 Допоміжна: 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 19, 21, 26, 28, 33, 39, 40, 43
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Механізм держави: поняття, структура. 2. Види державних органів. 3. Державний апарат сучасних держав. 4. Система державних органів в Україні. 5. Органи місцевого самоврядування в Україні. 6. Державна служба. 7. Електронне урядування. 	
	Тема № 6: Форма держави	Основна: 2, 5, 6, 7 Допоміжна: 18, 19,23, 33, 36,37, 40
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Форма держави та її структура. 2. Форма державного правління. 3. Форма державного устрою. 4. Форма державного (політичного) режиму. 5. Україна: особливості державного правління та устрою. 6. Форми об'єднання держав. 	
	Тема № 7: Суспільство, громадянське суспільство, політична система суспільства	Основна: 1, 5, 6, 7 Допоміжна: 13, 14, 15, 18, 19, 22, 23, 24, 26, 28, 32
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття суспільства, його види. 2. Поняття громадянського суспільства, його ознаки. 3. Інститути (елементи) громадянського суспільства, передбачені Конституцією України. 4. Поняття політики. Поняття та структура політичної системи. Лобізм. 5. Держава у політичній системі суспільства. 	
	Тема № 8: Демократична, правова, соціальна держава	Основна: 1, 2, 3, 4 Допоміжна: 1, 2, 4, 7, 8, 15, 19, 27, 28, 33, 40
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та основні ознаки демократичної держави. 2. Форми та інститути демократії. 3. Поняття та основні ознаки правової держави. 	

	4. Поняття та основні ознаки соціальної держави.	
	Тема № 9: Влада. Державна влада. Теорія поділу влади	Основна: 1, 2, 3, 4 Допоміжна: 7, 8, 9, 10, 15, 19, 23, 25, 26, 38
	1. Влада, її поняття, види у суспільстві. 2. Державна влада: поняття, ознаки, співвідношення державної влади і держави. 3. Теорія поділу влади, її реалізація в сучасних державах. 4. Система «стримувань і противаг»: поняття, основні цілі, втілення в Україні відповідно до чинного законодавства.	
	Тема № 10: Право як регулятор суспільних відносин	Основна: 2, 3, 4, 7 Допоміжна: 19, 23, 32, 35, 40, 44
	1. Походження права. 2. Поняття права. Об'єктивне і суб'єктивне право. 3. Сутність права. Сучасні концепції праворозуміння. 4. Функції права. 5. Принципи права. 6. Цінність права. 7. Право і політика, економіка.	
	Тема № 11: Право в системі регулювання суспільних відносин	Основна: 2, 3, 4, 7 Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28
	1. Нормативне і ненормативне регулювання суспільних відносин. 2. Соціальні норми: поняття, види. 3. Право і мораль. 4. Право і звичаї. 5. Право і релігійні норми. 6. Право і корпоративні норми. 7. Право і технічні норми.	
	Тема № 12: Правовий статус людини і громадянина	
	1. Поняття «людина», «особа», «особистість», «індивід», «громадянин». 2. Структура правового статусу людини і громадянина. 3. Права і свободи людини, їх поняття, ознаки, види. 4. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина за Конституцією України 1996 року. 5. Гарантії прав і свобод людини і громадянина.	Основна: 3, 4, 7, 9 Допоміжна: 19, 23, 32, 35, 40, 46
	Тема № 13: Норми права	Основна: 1, 5, 6 Допоміжна: 16, 21, 24, 38
	1. Поняття норми права, її основні ознаки. 2. Структура норми права. 3. Способи викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів. 4. Види норм права.	
	Тема № 14: Форми (джерела) права	Основна: 5, 6, 8, 9 Допоміжна: 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 28, 29, 31, 40
	1. Поняття та види форм (джерел) права. 2. Нормативно-правовий акт: поняття та ознаки. 3. Закон, його поняття, основні ознаки та види. 4. Підзаконний нормативно-правовий акт, його поняття,	

	основні ознаки та види. 5. Чинність нормативно-правових актів	
	Тема № 15: Правотворчість	Основна: 5, 6, 8, 9 Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28
	1. Правоутворення: поняття, етапи. 2. Поняття правотворчості, її функції і принципи. 3. Види (класифікація) правотворчості. 4. Стадії правотворчого процесу. 5. Правотворча техніка як вид юридичної техніки.	
	Тема № 16: Система права. Правова система	Основна: 5, 6, 8, 9 Допоміжна: 15, 19, 33, 43
	1. Система права: поняття, структура. Предмет і метод правового регулювання. 2. Публічне і приватне право. 3. Співвідношення міжнародного та національного права.. 4. Правова система: поняття, структура, типологія.	
	Тема № 17: Законодавство, його система і систематизація Правосвідомість і правова культура	Основна: 6, 8, 9,10 Допоміжна: 34, 35, 36, 45, 48
	1. Поняття законодавства. 2. Система законодавства: поняття, структура. 3. Поняття систематизації нормативно-правових актів та її форми. 4. Юридичні колізії. Колізії у законодавстві.	
	Тема № 18: Правові відносини	Основна: 6, 8, 9,10 Допоміжна: 2, 3, 4, 7, 8, 11, 15, 19, 28, 31, 48
	1. Поняття та основні ознаки правовідносин. 2. Склад (структура) правових відносин. 3. Суб'єкти правовідносин. 4. Об'єкти правових відносин: поняття, види. 5. Зміст правових відносин. 6. Юридичні факти: поняття, види.	
	Тема № 19: Реалізація права	Основна: 6, 8, 9,10 Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28
	1. Реалізація права: поняття, види. 2. Застосування юридичних норм. 3. Основні стадії правозастосовного процесу. 4. Правова кваліфікація. Правозастосовна помилка. 5. Акт застосування права: поняття, ознаки. 6. Прогалини у законодавстві, способи їх подолання.	
	Тема № 20: Тлумачення норм права	Основна: 1, 5, 6 Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28, 34
	1. Поняття тлумачення норм права, його основні види. 2. Способи тлумачення норм права. 3. Офіційне тлумачення юридичних норм: поняття, види. 4. Неофіційне тлумачення норм права: поняття, види. 5. Види тлумачення норм права за обсягом їх правового змісту. 6. Акти тлумачення норм права (інтерпретаційні), їх види.	
	Тема № 21: Юридично значуща поведінка	Основна: 1, 5, 8 Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28, 32
	1. Юридично значуща поведінка: поняття, види. 2. Поняття та ознаки правомірної поведінки. 3. Види правомірної поведінки. 4. Зловживання правом: поняття, ознаки, види. 5. Правопорушення: поняття, ознаки, види. 6. Об'єктивно протиправне діяння. 7. Склад правопорушення: поняття, структура.	

	Тема № 22: Юридична відповідальність	Основна: 1, 5, 7, 9 Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28, 32
	1. Поняття та ознаки юридичної відповідальності. 2. Підстави юридичної відповідальності. 3. Види юридичної відповідальності. 4. Функції та цілі юридичної відповідальності. 5. Принципи юридичної відповідальності.	
	Тема № 23: Правова свідомість і правова культура	Основна: 1, 5, 7, 9 Допоміжна: 2, 4, 7, 8, 15, 19, 28
	1. Правосвідомість: поняття, ознаки. 2. Структура, функції, види правосвідомості. 3. Деформація правосвідомості: поняття, види. 4. Правова культура. Правове виховання.	
	Тема № 24: Правове регулювання, його механізм	Основна: 1, 5, 7, 9, 10 Допоміжна: 4, 7, 8, 15, 19, 28, 32
	1. Поняття правового регулювання. 2. Способи, типи, методи правового регулювання. 3. Види правового регулювання. 4. Механізм правового регулювання: поняття, елементи, стадії.	
	Тема № 25: Законність і правопорядок 1. Поняття законності, її принципи. 2. Поняття та види гарантій законності. 3. Правопорядок. 4. Співвідношення законності і правопорядку	Основна: 1, 4, 5, 7, 9, 10 Допоміжна: 7, 8, 15, 19, 28, 32, 47

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Безпосередні форми реалізації права.
2. Взаємодія права і моралі у процесі правотворчості і реалізації права.
3. Види елементів правового регулювання та їх характеристика.
4. Види правових форм діяльності держави та їх характеристика.
5. Види правовідносин.
6. Види стадій механізму правового регулювання та їх характеристика.
7. Виникнення східних держав.
8. Витоки і розвиток концепції правової держави.
9. Вплив філософії, політології та загальної історії на розвиток науки теорії держави і права.
10. Демократія та інформаційне суспільство (юридичний аспект).
11. Державний політичний режим: поняття та різновиди.
12. Державотворення в Україні: історичні паралелі.
13. Деформації правосвідомості і правової культури.
14. Джерела континентального права.
15. Джерела мусульманського права.
16. Дія закону у часі та за колом осіб.
17. Ефективність актів застосування норм права.
18. Загальна характеристика основних галузей права.
19. Загальна характеристика складу правопорушення.

20. Загальні ознаки (рисни) механізму правового регулювання.
21. Загальнолюдські принципи права.
22. Законність та демократія.
23. Законність та доцільність.
24. Законність, правопорядок, дисципліна – необхідні складові формування правової держави.
25. Значення юридичної відповідальності для забезпечення законності і правопорядку.
26. Інститути і форми демократії: проблеми втілення в життя.
27. Класифікація юридичних фактів.
28. Конфедерація – суперечливість наукових підходів.
29. Мета і напрямки сучасного тлумачення норм права.
30. Методологія теорії держави і права.
31. Наукові концепції праворозуміння.
32. Наукові підходи до розуміння громадянського суспільства.
33. Нетипові (спеціалізовані) норми права.
34. Об'єктивне юридичне право у системі соціальних норм.
35. Об'єктивне юридичне право: поняття, властивості, сутність.
36. Ознаки норми права як класичної моделі нормативного припису.
37. Ознаки формування правової державності в Україні.
38. Основні правові системи сучасності (загальна характеристика).
39. Особливості категорії “об'єкт правовідносин”.
40. Особливості конституційних норм.
41. Особливості первісного суспільства.
42. Особливості ролі теорії держави і права у юриспруденції.
43. Особливості унітарних та федеративних форм державного устрою.
44. Офіційне тлумачення норм права в Україні.
45. Перспективи формування громадянського суспільства в Україні.
46. Позитивна відповідальність.
47. Поняття законності.
48. Поняття механізму правового регулювання.
49. Поняття правової форми діяльності.
50. Поняття правосуб'єктності.
51. Право та релігійні догми у регулюванні суспільних відносин.
52. Право, економіка, політика та держава.
53. Правова держава і громадянське суспільство.
54. Правова система, її співвідношення з системою права.
55. Правове виховання.
56. Правове інформування в Україні.
57. Правовий нігілізм: поняття та форми прояву.
58. Правопорядок як результат режиму законності.
59. Проблема спадкоємності в праві.
60. Проблеми розуміння суб'єктивного права.
61. Прогалини в праві: проблеми подолання.
62. Процес формування системи права в сучасній Україні.

63. Розвиток правової культури в Україні.
64. Розуміння структури норми права.
65. Роль і місце держави у політичній системі.
66. Система нормативного регулювання суспільних відносин.
67. Соціальна дисципліна як підстава законності.
68. Співвідношення норм права і принципів права.
69. Співвідношення нормативно-правових актів і актів застосування норм права.
70. Співвідношення регулятивної та охоронної функцій права у сучасній державі.
71. Способи тлумачення норм права: загальна характеристика.
72. Справедливість і право.
73. Стадії законодавчого процесу в Україні.
74. Стадії правотворчого процесу. Законодавча техніка.
75. Стан демократії в сучасній Україні.
76. Структура правосвідомості.
77. Суб'єкти застосування норм права.
78. Сутність держави, її основне призначення у суспільстві.
79. Сутність та основне призначення функцій теорії держави і права.
80. Сутність та принципи правової держави.
81. Сучасна класифікація суб'єктів правовідносин.
82. Сучасна структура механізму української держави.
83. Сучасне законодавство України: особливості розуміння категорії.
84. Сучасне розуміння системи юридичних наук.
85. Сучасні різновиди форм державного правління.
86. Сучасні теорії демократії.
87. Сучасні уяви юристів-науковців про громадянське суспільство.
88. Сучасні функції держави.
89. Сфери правового регулювання та їх межі.
90. Типології держав.
91. Україна на шляху формування соціальної держави.
92. Форма сучасної української держави.
93. Форми викладання юридичних норм у статтях нормативно-правових актів.
94. Форми здійснення функцій держави.
95. Формування демократичних інститутів в Україні.
96. Шляхи подолання правового нігілізму.
97. Юридичний склад правовідносин.
98. Юридичні гарантії законності.

5.1.2. Теми курсових робіт

1. Поняття держави, її основні ознаки
2. Форма держави, її поняття, структура
3. Форма державного устрою
4. Форма державного правління

5. Форма державного (політичного) режиму
6. Механізм держави, його поняття, структура
7. Поняття громадянського суспільства, його основні ознаки
8. Правовий статус людини та громадянина: поняття, структура
9. Права людини
10. Поняття та основні ознаки правової держави
11. Об'єктивне та суб'єктивне право. Сутність права.
12. Співвідношення права, політики, економіки
13. Право в системі регулювання суспільних відносин
14. Норма права
15. Правотворчість
16. Поняття та види форм (джерел) права
17. Нормативно-правовий акт: поняття та ознаки
18. Система права: поняття, структура
19. Правова система: поняття, структура
20. Систематизація законодавства
21. Поняття та основні ознаки правових відносин
22. Юридичні факти: поняття, види
23. Застосування юридичних норм
24. Тлумачення норм права
25. Механізм правового регулювання
26. Правопорушення: поняття, ознаки, види
27. Юридична відповідальність
28. Правосвідомість і правова культура
29. Правомірна поведінка
30. Законність і правопорядок

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Вертикальна структура законодавства України.
2. Держава, засоби масової інформації і право.
3. Державний службовець: поняття, види.
4. Ефективність актів застосування норм права.
5. Законність та дисципліна.
6. Законність та доцільність.
7. Законність та політичний режим.
8. Законність у законотворчій діяльності.
9. Засоби формування правової культури в Україні.
10. Застосування права - особлива форма його реалізації.
11. Конституційні засади правотворення в Україні.
12. Конституційні засади формування правової держави в Україні.
13. Конфедерація – суперечливість наукових підходів.
14. Критерії утворення галузей права.
15. Мусульманська правова система, її загальна характеристика.
16. Основні риси та особливості нормативно-правової сім'ї (романо-германської).

17. Основні риси та особливості прецедентної (англо-саксонської) правової сім'ї.
18. Основні сучасні концепції держави.
19. Перспективи формування громадянського суспільства в Україні.
20. Поняття правосуб'єктності.
21. Походження і розвиток теорії правової держави: історія і сучасність.
22. Правове виховання: поняття, принципи, засоби.
23. Принципи права України.
24. Проблема спадкоємності в праві.
25. Професійна правосвідомість та правова культура.
26. Унітарні особливості державного устрою України.
27. Юридичні гарантії законності в Українській державі.
28. Юридичні колізії і способи їх вирішення.

6. Методи навчання

Формування знань, вмінь та навичок забезпечується поєднанням лекційних та семінарських занять з виконанням індивідуальних завдань та завдань для самостійної підготовки.

Метою лекційного курсу «Теорія держави і права» є ознайомлення курсантів з основними поняттями, якими оперує юридична наука, розкриття змісту понятійно-категоріального апарату теорії держави і права з метою підготовки професіоналів, які мають високу правосвідомість та правову культуру, які в наступній діяльності зможуть володіти необхідними знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних питань з юриспруденції; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних трудових відносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

На семінарських заняттях з дисципліни використовуються методи навчання: коротке пояснення, аналізу, тренування студентів для придбання ними навичок у правильному формулюванні складних юридичних понять і категорій.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення навчальної літератури згідно з переліком, що додається до навчальної програми дисципліни, матеріалами лекційного фонду.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Наука «теорія держави і права», її предмет, методологія пізнання, функції, місце в системі юридичних наук.
2. Первісний лад: структура, організація соціальної влади.
3. Основні теорії виникнення держави.
4. Поняття держави, її основні ознаки.
5. Влада, її поняття, види у суспільстві. Державна влада: поняття, ознаки, співвідношення державної влади і держави.
6. Сутність держави.
7. Тип держави. Формаційний та цивілізаційний підходи до його визначення.

8. Функції держави: поняття, види, правові форми здійснення.
9. Поняття і ознаки громадянського суспільства. Співвідношення громадянського суспільства і держави.
10. Політична система суспільства: поняття, структура.
11. Держава у політичній системі суспільства, її взаємодія з політичними партіями та іншими об'єднаннями громадян.
12. Поняття державного суверенітету, його співвідношення з суверенітетом народу і суверенітетом нації. Україна як суверенна держава.
13. Поняття та ознаки демократичної держави. Україна як демократична держава.
14. Форми демократії. Референдум в Україні: поняття, види, юридична природа.
15. Поняття та ознаки соціальної держави. Україна як соціальна держава.
16. Поняття та ознаки правової держави. Україна як правова держава.
17. Форма держави: поняття, структура. Форма державного правління: поняття, види.
18. Республіка як форма державного правління: поняття, види. Особливості республіканського правління в Україні.
19. Форма державного устрою: поняття, види. Державний устрій України.
20. Унітарна і федеративна держава: поняття, ознаки, види.
21. Поняття та основні види державного (політичного) режиму. Політичний режим в Україні.
22. Механізм держави: поняття, ознаки, структура.
23. Орган держави: поняття, ознаки, компетенція. Класифікація державних органів.
24. Державні органи, передбачені Конституцією України.
25. Державне управління: поняття, суб'єкти.
26. Місцеве самоврядування в Україні: поняття, суб'єкти.
27. Державна служба: поняття, ознаки, види.
28. Державний контроль: поняття, основні види.
29. Поняття та основні види державного примусу.
30. Теорія розподілу влад, її реалізація в сучасних країнах світу.
31. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади.
32. Система "стримувань та противаг": поняття, основні цілі, втілення в Україні відповідно до положень її Основного Закону
33. Соціальні норми у первісному ладі. Виникнення права.
34. Поняття об'єктивного і суб'єктивного права, їх співвідношення.
35. Основні правомірні способи захисту суб'єктивних прав.
36. Основні теорії права та сучасні підходи до праворозуміння.
37. Функції права: поняття, види.
38. Соціальна цінність права. Співвідношення права і закону.
39. Принципи права: поняття, види, значення в юридичній діяльності.
40. Принцип верховенства права.
41. Співвідношення національного і міжнародного права.

42. Право і політика. Правова політика.
43. Право і економіка.
44. Права людини: поняття, ознаки, види. Теорія трьох поколінь прав людини.
45. Права та свободи людини і громадянина. Основні та інші права людини і громадянина.
46. Гарантії прав, свобод людини та громадянина: поняття, види.
47. Правовий статус громадянина : поняття, структура, види.
48. Законний інтерес як правова категорія: поняття, види, співвідношення з суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.
49. Поняття правової системи суспільства. Основні типи правових систем світу, їх загальна характеристика. Місце правової системи України в типології правових систем.
50. Система права: поняття, структура. Поняття галузі та інституту права. Критерії (підстави) розподілу норм права по галузям права.
51. Публічне і приватне право.
52. Система законодавства: поняття, структура. Співвідношення системи законодавства і системи права.
53. Вертикальна структура системи законодавства України.
54. Поняття і форми систематизації законодавства.
55. Соціальні норми: поняття, види.
56. Співвідношення норм права і норм моралі.
57. Значення норм моралі для правотворчості та реалізації права.
58. Право і технічні норми.
59. Право і корпоративні норми.
60. Право і релігійні норми.
61. Норми права: поняття, ознаки.
62. Структура норми права. Види структурних елементів норм права.
63. Види норм права за рівнем правового регулювання та юридичною силою .
64. Види норм права за методом правового регулювання та характером диспозиції.
65. Види норм права за функцією в правовому регулюванні, дією в часі, на коло суб'єктів, сферою територіальної дії.
66. Спеціалізовані норми права, їх види.
67. Способи викладення норм права в статтях нормативно-правових актів.
68. Норма права і стаття закону, їх співвідношення.
69. Поняття правотворчості, її функції та основні принципи. Співвідношення понять "правотворчість" і "правоутворення".
70. Стадії та види правотворчості.
71. Оприлюднення актів парламенту, глави держави, уряду в Україні та строки набрання ними чинності.
72. Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки. Поняття юридичної сили нормативно-правового акту, їх види за юридичною силою.
73. Закон: поняття, ознаки, види.
74. Конституція: поняття, сутність, види. Конституція України.
75. Підзаконні нормативно-правові акти: поняття, класифікація.

76. Дія нормативно-правових актів у часі.
77. Дія нормативно-правових актів у просторі та щодо кола осіб.
78. Поняття «законодавство». Тлумачення терміна «законодавство» Конституційним Судом України.
79. Юридична колізія: поняття, види, способи вирішення. Колізійні норми права.
80. Укази Президента України, їх види, юридична сила. Інститут контрасигнації.
81. Підзаконні нормативні акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні.
82. Відомчі та локальні нормативні акти.
83. Тлумачення норм права: поняття, причини, мета, способи.
84. Буквальне, розширювальне, обмежувальне тлумачення норм права.
85. Офіційне та неофіційне тлумачення норм права: поняття, види.
86. Акти офіційного тлумачення норм права: поняття, види.
87. Форми (джерела) права: поняття та види. Багатозначність терміна “джерело права”.
88. Нормативно-правовий договір як джерело права. Міжнародно-правові договори: поняття, види, місце в системі законодавства України.
89. Судовий прецедент як джерело права. Прецеденти Європейського суду з прав людини, їх значення для правової системи України.
90. Поняття реалізації норм права. Поняття та основні форми безпосередньої реалізації норм права.
91. Застосування норм права: поняття, ознаки.
92. Основні стадії застосування норм права.
93. Акт застосування норм права: поняття, ознаки, види.
94. Співвідношення нормативно-правового акту, акту тлумачення і акту застосування норм права.
95. Прогалини у праві: поняття, засоби їх подолання.
96. Правовідносини: поняття, основні ознаки, види.
97. Взаємозв'язок норми права і правового відношення.
98. Склад (структура) правовідносин.
99. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки: поняття, структура.
100. Суб'єкти правовідносин, їх види. Держава як суб'єкт правовідносин.
101. Юридична особа: поняття, ознаки, види.
102. Правосуб'єктність фізичних і юридичних осіб: поняття, склад.
103. Поняття та види об'єктів правовідносин.
104. Юридичні факти: поняття і класифікація. Фактичний склад.
105. Правомірна поведінка: поняття, ознаки, види.
106. Правопорушення: поняття, ознаки, види.
107. Зловживання правом: поняття, ознаки, види.
108. Склад правопорушення: поняття, структура.
109. Юридична відповідальність: поняття, ознаки.
110. Види і принципи юридичної відповідальності.
111. Підстави юридичної відповідальності.

112. Співвідношення суб'єкта правопорушення та суб'єкта юридичної відповідальності.
113. Правосвідомість: поняття, ознаки, структура, види.
114. Роль правосвідомості в правотворчості і реалізації права.
115. Правова культура особи і суспільства: поняття, структура.
116. Деформація правосвідомості: поняття, основні види. Правовий нігілізм.
117. Поняття законності та правопорядку, їх співвідношення.
118. Поняття, види, способи і типи правового регулювання.
119. Механізм правового регулювання, його елементи і стадії.
120. Юридична техніка: поняття, структура.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути: екзамени (комплексні екзамени); тести; наскрізні проекти; командні проекти; аналітичні звіти, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою

навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за семестр} \end{array} \right) / 2 \cdot 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\begin{array}{l} \text{Підсумкові бали} \\ \text{навчальної дисципліни} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Загальна кількість балів (перед} \\ \text{підсумковим контролем)} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Кількість балів за} \\ \text{підсумковим контролем} \end{array}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з

семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\frac{\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни}}{2} = \frac{\text{Підсумкові бали за поточний семестр}}{1} + \frac{\text{Підсумкові бали за попередній семестр}}{1}$$

Критерії оцінювання навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок (теми 1-12)	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30балів
Отримати не менше 4 позитивних оцінок (теми 13-25)	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30балів

Критерії оцінювання навчальної дисципліни (заочна форма навчання)

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 2 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
			Оцінка	Пояснення
12	97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
11	94-96			
10	90-93			
9	85-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального , робота з двома-трьома незначними помилками
8	80-84			
7	75 – 79		C	«Добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією–двома значними помилками.

6	70-74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , але прогалини не несуть істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконана , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками
5	65-69			
4	60-64		E	« Достатньо » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , деякі практичні навички роботи несформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінена числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
3	40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , потрібні практичні навички роботи несформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконана , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21-40			
1	1-20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу неосвоєний , потрібні практичні навички роботи несформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

10.1. Рекомендована література

Основна література:

1. Теорія держави і права: навчальний посібник для студентів, які навчаються за напрямом підготовки 6.030202 - «Міжнародне право» / [А. М. Шульга, Л. В. Новікова, В. І. Сідоров та ін.]; за ред. А. М. Шульги. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 464 с.
2. Каткова, Т.Г. Теорія держави і права : навч. посіб. у визначеннях і табл. / Т.Г. Каткова. Х. : Право, 2014. 96 с.
3. Крестовська, Н.М. Теорія держави і права: Підручник. Практикум. Тести : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 584 с.
4. Кузьмін, С.А. Теорія держави та права в питаннях і відповідях : посібник. Київ : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2015. 122 с.
5. Попович, В.М. Теорія держави і права : концепція, праксеологія та методологія розвитку : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 384 с.

6. Теорія держави і права: посібник для підгот. до держ. іспитів / Д.В. Лук'янов, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський, Г.О. Христова. Харків: Право, 2015. 204 с.

7. Рудик, П.А. Теорія держави : основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навч. посіб. Київ: Алерта, 2016. 287 с.

8. Скакун, О.Ф. Теорія права і держави : підручник: затверджено МОН України. Київ: Правова єдність: Алерта, 2016. 524 с.

9. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. до іспитів / упоряд.: І.В. Тетарчук, Дяків Т.Є.. Київ : Центр учб. літ., 2016. 183 с.

10. Теорія держави і права: підручник / О. М. Бандурка, О. М. Головка, О.С. Передерій та ін. Харків, 2018. 416 с.

Допоміжна література:

1. Арабаджи Н. Б. Цілісність правового порядку як основа для його цінності // *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 51-55.

2. Біржакова Є. О. Відображення природних прав людини як вихідна форма буття права в контексті теорії природного права // *Часопис Київського університету права*. 2012. №4 . С. 33-36.

3. Бовсуновська І. Г. Розвиток наукових поглядів на визнання судового прецеденту (судової практики) як джерела права в Україні // *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 55-60.

4. Богушова І. В. Теоретико-правовий аналіз деяких підходів до типології держав // *Часопис Київського університету права*. 2012. №3. С. 29-31.

5. Галецька Н. Форми національної імплементації норм міжнародних договорів // *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Випуск 57. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. 2013. С. 19-24.

6. Горбань М. Правоконкретизація: до питання визначення поняття // *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Випуск 58. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. 2013. С. 3-10.

7. Заплотинська Ю. Акти Кабінету Міністрів України в системі нормативно-правових актів: загальнотеоретичний та порівняльно-правовий аспекти // *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Випуск 57. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. 2013. С. 36-42.

8. Каленіченко Л.І. Юридичні аспекти категорії «соціальна відповідальність» у системі суспільних наук // *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Випуск 11. Том 1. С. 14-18.

9. Каленіченко Л.І. Дискусійні питання класифікації окремих видів соціальної відповідальності // *Право і безпека*. 2015. № 2. С. 28-32.

10. Каленіченко Л.І. Особливості підходів до юридичної відповідальності як правової категорії // *Вісник ХНУВС*. 2015. № 3 (70). С. 22-29.

11. Каленіченко Л.І. Сучасне розуміння сутності юридичної відповідальності в правовій думці // *Право і безпека*. 2015. № 3 (58). С. 26-31.

12. Каленіченко Л.І. Легальна (офіційна) юридична дефініція форм юридичної відповідальності у законодавстві України // *Науковий вісник*

Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. № 2. С. 11–14.

13. Каленіченко Л.І. Юридична відповідальність як явище об'єктивного права // *Право і безпека*. 2016. № 2 (61). С. 31–37.

14. Косович В. Правові дефініції як засіб забезпечення створення досконалих нормативно-правових актів України // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Випуск 57. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . 2013 . С. 43-52.

15. Левченко Д. В. Законні інтереси та суб'єктивні права в системі правових засобів // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»* : зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2013. Вип. №5 . С. 47-51.

16. Луців О. «Формальні» концепції верховенства права у сучасній науковій літературі // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Випуск 57. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка . 2013 . С. 60-67.

17. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права // *Часопис Київського університету права* . 2012 . №2 . С. 18-21.

18. Макаренко Л. О. Поняття та види соціальної відповідальності // *Часопис Київського університету права* . 2012 . №4 . -С. 12-16.

19. Макеева О. М. Правова культура як елемент правової системи // *Часопис Київського університету права* . 2012 . №4 . С. 64-67.

20. Малишев Б. В. Теоретико-правові аспекти державного примусу як ознаки права // *Часопис Київського університету права* . 2012 . №3 . С. 25-29.

21. Мамченко Н. В. Суспільна правосвідомість як чинник політико-правових рішень // *Часопис Київського університету права* . 2012. №4. С. 19-22.

22. Манько Д. Г. Технології формалізації права // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*: зб. наук. праць. Одеса : Фенікс, 2013. Вип. №5 . С. 20-23.

23. Матат Ю. І. До питання застосування правоположень з метою подолання прогалин у законодавстві // *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 87-91.

24. Мочульська М. Основні типи сучасного розуміння правової доктрини // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Випуск 56. Львів: Вид. ЛНУ ім. Івана Франка. 2012. С. 44-52.

25. Николина К. В. Теоретичний аналіз співвідношення процедурних та матеріальних норм права // *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 40-43.

26. Ніжинська І. С., Ніжинський С. С. Поняття і зміст права людини на компенсацію моральної шкоди // *Часопис Київського університету права*. 2012. №4. С. 22-25.

27. Новак О. Д. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності державних службовців // *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 129-133.

28. Оніщук М. В. Система стримувань і противаг в українській моделі організації влади: проблеми і шляхи вдосконалення // *Часопис Київського університету права*. 2012. №3. С. 91-95.

29. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види // *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 338-342.
30. Певко С. Г. Форми дискреції в правозастосовній діяльності. *Юридична наука*. 2019. № 5. С. 87-95.
31. Певко С. Г. Принцип пропорційності як основа застосування дискреційних повноважень. *Юридична наука*. 2019. № 4. С. 83-90.
32. Певко С. Г. Сутність оціночних понять у правозастосуванні. *Теорія та практика сучасної юриспруденції*: матер. XXII наук.-практ. конф. (Харків, 15 грудня 2019 р.). Харків, 2019. Т. 1. С. 7172.
33. Певко С. Г. Щодо розуміння поняття «правозастосовний розсуд» у сучасній теоретико-правовій науці. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції*: матер. XII Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 24-25 травня 2019 р.). Суми, 2019. С. 10-12.
34. Слинько Д.В. Основні риси та структура правозастосовної діяльності // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2015. Серія: Право. Випуск 20. С. 21-24.
35. Слинько Д.В. Поняття, зміст та основні ознаки юридичного процесу // *«Jurnalul juridic national: teorii si practica»* О.О.О. : «National law jurnal: teory and practice» L.L.C. Nr. 1 (17). Republica Moldova, 2016. С. 19-23.
36. Слинько Д.В. Поняття й система принципів юридичного процесу // *«Jurnalul juridic national: teorii si practica»* О.О.О. : «National law jurnal: teory and practice» L.L.C. Nr. 2 (18). Republica Moldova, 2016. С. 24-29.
37. Слинько Д.В. Змістовна характеристика ознак юридичного процесу // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2016. Серія: Право. Випуск 21. С. 13-17.
38. Старчук О. В. Щодо поняття принципів права // *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 40-43.
39. Томаш Л. В. Громадянське суспільство як система забезпечення життєдіяльності політичної, економічної, соціальної та духовної сфер // *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 366-371.
40. Шаганенко В. П. Сутнісні характеристики системи права // *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 69-74.
41. Шилінгов В. С. Поділ права на приватне та публічне як фундаментальна засада правової системи демократичного суспільства // *Часопис Київського університету права*. 2012. №1. С. 48-51.
42. Шульга А.М. Добровільність як ознака правомірної поведінки особи. *Форум права*. 2016. № 2. С. 244-249. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
43. Шульга А.М. Співвідношення суб'єкта юридично значущої поведінки і суб'єкта її правових наслідків. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2016 р. № 21. С. 180-183.
44. Шульга А. М. Особливість компенсаторних мотивів правомірної поведінки особи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2017. № 23. С. 9-11.
45. Шульга А. М. Мотивація правомірної поведінки особи як результат і

проблема її правового виховання. *Право і Безпека*. 2017. № 3 (65). С. 67-71.

46. Шульга А. М. (у співавторстві) Особливості нормативно-правового забезпечення трансформації правової системи України в умовах асоціативного партнерства з Європейським Союзом / А. М. Шульга, О. С. Передерій // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2018. Серія «Право». Випуск 25. С. 152-154.

47. Шульга А. М. Знання права (правоінформованість) як складова правосвідомості особи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2018. Випуск 25. С. 25-28.

48. Шульга А. М. Правовий менталітет як складова правосвідомості та об'єкт пізнання. *Форум права*. 2018. № 4. С. 141-148.

49. Шульга А. М. Співвідношення поведінки робота і людини: первинні правничі термінопоняття. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2018. Випуск 26. С. 156-160.

50. Шульга А. М. Юридична природа автономного робота при визначенні суб'єкта майнової юридичної відповідальності: теорія і практика. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2019. Випуск 28. С. 42-49.

10.2. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Всеукраїнська електронна бібліотека. URL: <http://youalib.com/>
2. Електронні ресурси Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-resources>
3. Інтернет-видання "Юриспруденція On-line". URL: <http://www.lawyer.org.ua/>
4. Національна парламентська бібліотека України. URL: <http://nplu.org/>
5. Студентська електронна бібліотека. URL: <http://student-library.net/>
6. Юридична бібліотека. URL: <http://pravo.biz.ua/>.
7. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>.